

**ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ
ІНСТИТУТ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
Кафедра публічного управління та адміністрування**

ЧУЙКОВА НАДІЯ ВАЛЕНТИНІВНА

**ВПРОВАДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ НАДАННЯ ПОСЛУГ У
ПЕНСІЙНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ УКРАЇНИ**

Спеціальність: 281 Публічне управління та адміністрування

АВТОРЕФЕРАТ

магістерської роботи на здобуття наукового ступеня
магістра публічного управління

м. Миколаїв – 2019 рік

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Пенсійне забезпечення громадян є однією з вагоміших складових соціально-орієнтованої держави. Існування в українських громадян гарантованих пенсійних прав слід вважати вираженням рівня цивілізованості розвитку держави та її гуманної зрілості. Конституція України містить імперативні норми, що надають кожному громадянину гарантоване соціальне забезпечення, в т.ч. за віком, а також соціальні пенсії, що встановлені законом. Основний закон країни не тільки підтверджує соціальний характер держави, але й встановлює примат відповідальності легітимної влади у питаннях пенсійного забезпечення громадян.

У процесі європейської інтеграції України впровадження та дотримання європейських стандартів має велике значення, оскільки вони дають змогу реалізувати основну мету сучасної соціальної держави – забезпечити високі стандарти життя населення. Це передбачає надійний соціальний захист громадян і належне пенсійне забезпечення як один із визначальних чинників суспільного добробуту. В даному аспекті ефективність функціонування пенсійної системи та її реформування стають важливою умовою суспільного розвитку і соціальних перетворень. Це визначається орієнтирами соціального розвитку, окресленими в Стратегії сталого розвитку «Україна-2020», Щорічному Посланні Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України у 2016 році», «Стратегії модернізації та розвитку ПФУ на період до 2020 року».

Головні напрямки сучасної пенсійної політики України відповідають вимогам міжнародних стандартів та функціонують відповідно до чинного законодавства, згідно з яким основні форми соціального захисту населення – це соціальне страхування, соціальне забезпечення і соціальна допомога. Вони становлять різні елементи та реалізуються через дію механізмів державного регулювання соціальним та пенсійним забезпеченням населення. Тому актуальним стає питання вдосконалення пенсійного забезпечення України з урахуванням його адаптації до європейських стандартів та світового досвіду з дотриманням принципу соціальної справедливості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми модернізації та реалізації європейської політики у сфері пенсійного забезпечення присвячено чимало наукових досліджень.

Аналізом та визначенням особливостей функціонування соціальної системи в Україні, дотриманням стандартів у соціальній сфері на вітчизняному рівні крізь призму європейських соціальних стандартів займається ряд теоретиків і практиків, зокрема, Н. Баранова, І. Зверєва, А. Капська, О. Клименко, О. Макарова, І. Новосельська, Н. Поляк,

I. Рудкевич та інші науковці.

Актуальність зазначених вище проблем, їх недостатнє вивчення і визначили вибір теми магістерської роботи, зумовили її мету та завдання.

Мета дослідження – аналіз особливостей та механізмів впровадження європейських стандартів надання послуг у пенсійному забезпеченні України.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити **наступні завдання**:

- визначити сутність пенсійного забезпечення України;
- проаналізувати нормативно-правові засади впровадження європейських стандартів у пенсійному забезпеченні України;
- дослідити пріоритетні напрямки політики ЄС в сфері пенсійного забезпечення;
- розглянути основні напрями модернізації інституту пенсійної політики України на основі європейської моделі пенсійного забезпечення;
- проаналізувати поточний стан функціонування та розвитку надання послуг у пенсійному забезпеченні України;
- запропонувати шляхи удосконалення державної політики України у сфері пенсійного забезпечення, щодо запровадження європейських стандартів надання послуг.

Об'єкт дослідження – сфера пенсійного забезпечення України в умовах сучасних викликів.

Предмет дослідження – особливості та механізми впровадження європейських стандартів надання послуг у пенсійному забезпеченні України.

Методи дослідження. Під час написання магістерської роботи використано комплекс загальнонаукових, міждисциплінарних та спеціальних методів, а також метод систематизації та узагальнення використовувався при розгляді нормативних документів і теоретичних джерел; правового аналізу – в процесі визначення нормативно-правових засад впровадження європейських стандартів, порівняльного аналізу – під час дослідження зарубіжного досвіду надання послуг у сфері пенсійного забезпечення; системного та структурно-функціонального аналізу – при дослідженні поточного стану функціонування та розвитку надання послуг в пенсійному забезпеченні України.

Наукова новизна дослідження полягає в обґрунтуванні особливостей та механізмів адаптації і функціонування європейської моделі пенсійного забезпечення в Україні. Проведений аналіз поточного стану функціонування і розвитку надання послуг у пенсійному забезпеченні України з урахуванням європейського досвіду, дав можливість зробити практичні рекомендації стосовно напрямів удосконалення державної політики України у сфері пенсійного забезпечення, щодо запровадження європейських стандартів надання послуг.

Практичне значення одержаних результатів дослідження. Практична цінність отриманих результатів полягає в тому, що основні положення роботи, її висновки та узагальнення можуть бути використані органами державного управління та місцевого самоврядування в процесі здійснення пенсійної політики України, щодо запровадження європейських стандартів надання послуг з урахуванням новітніх інформаційних технологій, єдиних сучасних стандартів якості обслуговування громадян, ефективних організаційних та структурних рішень, впровадження і розвиток ринкових елементів обслуговуючої інфраструктури та механізмів громадського контролю.

Апробація результатів дослідження відбулася під час доповіді на науково-практичній конференції «Лісабонський договір – 10 років після набуття чинності. Що змінилося у функціонуванні ЄС?» 02 грудня 2019 року та публікації тез у збірнику конференції. Тема доповіді: «Європейський досвід у сфері пенсійного забезпечення».

Структура дослідження. Обґрунтування і визначення хронологічних рамок, цілей і завдань дослідження, визначили відповідну структуру дипломної роботи, що складається з вступу, трьох розділів, розділених на тематичні параграфи, висновків, списку використаних джерел та літератури. Загальний обсяг роботи – 106 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми, сформульовано мету та основні завдання, об'єкт і предмет, методи дослідження, висвітлено наукову новизну і практичне значення виконаної роботи. Наведено результати апробації основних положень та особистий внесок автора дослідження.

У першому розділі «Теоретичні аспекти дослідження впровадження європейських стандартів надання послуг у пенсійному забезпеченні України» проаналізовано передумови виникнення термінів «пенсія», «пенсійна система», «пенсійне страхування», «пенсійне забезпечення» в історичному контексті, з'ясовано систему пенсійного забезпечення в Україні, досліджено європейські стандарти соціального забезпечення.

Підрозділ 1.1 «Сутність пенсійного забезпечення України».

Пенсійне забезпечення є домінуючою складовою соціального забезпечення населення і виступає як базова і важлива гарантія стабільного розвитку суспільства, оскільки охоплює одночасно інтереси як працездатного, так і непрацездатного населення. Саме пенсійне забезпечення розглядається як особливий складовий елемент соціальної функції держави і, разом з тим, як сукупність методів задоволення матеріальних потреб тих верств населення, які, відповідно до чинного законодавства, мають право на отримання пенсії.

Аналізом та визначенням особливостей функціонування соціальної системи в Україні, дотриманням стандартів у соціальній сфері на вітчизняному рівні крізь призму європейських соціальних стандартів займається ряд теоретиків і практиків, зокрема, Н. Баранова, І. Зверева, А. Капська, О. Клименко, О. Макарова, І. Новосельська, Н. Поляк, І. Рудкевич та інші науковці.

Одним із перших, хто запропонував використовувати поняття «пенсія» в глибокому розумінні з позиції соціального захисту, був Є. І. Астрахан. Вчений вважав, що під пенсією слід розуміти періодичні виплати, що проводяться за рахунок коштів соціального страхування з метою матеріального забезпечення робітника, службовця чи його сім'ї у зв'язку з остаточним чи тривалим вибуттям його з числа повноцінних працівників.

Аналіз наукової літератури, яка розкриває поняття «пенсія», показав, що основними характеристиками пенсій є: регулярність, систематичність, періодичність, виплати здійснюються у випадках, чітко встановлених законом, індивідуалізовані, мають зовнішнє грошове вираження. Ці ознаки визначають їх юридичну природу, а також конкретні обставини, в яких виплачуються пенсії, а іноді вказують на джерела фінансування, з яких здійснюються ці виплати.

Деякі роботи присвячені теоретико – методологічним засадам державного управління у сфері пенсійного забезпечення. Основною метою є дослідження його механізмів, шляхів вирішення ключових питань реалізації державної пенсійної політики.

Щодо сутності пенсійної системи, досить вдало аналізує дану категорію більшість вітчизняних вчених, вважаючи пенсійну систему сукупністю правових, економічних і організаційних інститутів та норм, які мають за мету надання матеріального забезпечення у вигляді пенсій громадянам при досягненні ними встановленого законодавством віку, настанні інвалідності, втраті годувальника чи з інших підстав, визначених законодавством.

На думку інших наукових фахівців, пенсійна система є основною складовою державної системи соціального захисту населення і, безумовно, відображає характерні ознаки цієї більш високої системи, яка представляє собою систему взаємопов'язаних грошових фондів, органів та установ, суб'єктів забезпечення, видів забезпечення та правових актів.

Проведений аналіз існуючих підходів до визначення пенсійної системи дозволяє дійти висновку, що більшість авторів цілком справедливо вважають її сукупністю певних елементів, але самі елементи трактують по-різному: відносини, механізми, інструменти, інститути, правила, принципи, настанови, об'єднання, інші суб'єкти.

Поняття «пенсійна система» являє собою сукупність правових, організаційних та фінансово-економічних інститутів і норм, а також – спеціалізованих організаційних структур, метою яких є надання визначеним законом категоріям непрацюючим громадянам матеріального забезпечення у вигляді пенсії, а також зниження рівня бідності внаслідок позитивних впливів на такі соціальні ризики, як досягнення похилого віку, настання інвалідності, втрата годувальника.

Пенсійне страхування здійснюється з метою формування джерел фінансування пенсій. Пенсійне страхування працівника - економічний метод відтворення робочої сили при настанні відповідного для такого страхування випадку. Тому, пенсійні виплати - це виплати не понад, а замість оплати праці. У зв'язку з цим, обсяг пенсійних виплат повинен бути пов'язаним із процесом відтворення робочої сили відповідно до її вартості, забезпечувати соціально - прийнятний рівень життя пенсіонера, а не орієнтуватися тільки на його фізіологічне виживання.

Підрозділ 1.2 «Нормативно-правові засади впровадження європейських стандартів у пенсійному забезпечення України».

У процесі європейської інтеграції України впровадження та дотримання європейських соціальних стандартів має надзвичайне значення, оскільки ці стандарти

надають змогу реалізувати надважливу мету сучасної соціальної держави – забезпечити високі стандарти життя населення.

Обґрунтованим до визначення сутності соціальних стандартів є підхід групи науковців, які стверджують, що «соціальні стандарти — це основні вимоги, що висуваються до розвитку соціальної сфери, якості життя тощо. На основі аналізу їх дотримання можливо визначення рівня життя».

У ст. 1 Закону України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» соціальні стандарти визначено як встановлені законами, іншими нормативно-правовими актами соціальні норми і нормативи або їх комплекс, на базі яких визначаються рівні основних державних соціальних гарантій».

У контексті викладеного можна зробити висновок, що соціальні стандарти повинні відображати бажаний рівень життя населення кожної країни в певний період її розвитку.

Причиною появи соціальних стандартів стала успішна реалізація соціально-економічної політики високорозвиненими країнами, створення так званих держав загального добробуту, забезпечення їх сталого розвитку. Для передачі цього досвіду країнам, що розвиваються і прагнуть соціалізувати власні економічні системи, було визначено ряд індикаторів та стандартів, які ілюструють ефективність реалізації соціальної політики, рівень життя населення в цих країнах.

З початку 60-х років минулого століття здійснено перші спроби об'єднання соціальних стандартів. Незважаючи на те, що існують певні відмінності в національних моделях європейських країн, вони знайшли відображення в Європейській соціальній хартії 1961 року, нову редакцію якої в 1996 році ратифікували 15 європейських країн. При цьому можна виокремити два основні завдання, реалізації яких служать європейські соціальні стандарти:

- стандартизація соціальних прав громадян країн-членів ЄС;
- розробка соціальних стандартів рівня життя населення з метою забезпечення соціальної стабільності в суспільстві та зниження соціальної напруженості.

Європейські стандарти – є нормами, які прийняті за основу інституціями ЄС та застосовуються в практиці країн ЄС.

Соціальне забезпечення за стандартами Ради Європи і ЄС включає окрім соціального забезпечення й інші форми соціального захисту, а саме державну соціальну допомогу та захист окремих категорій населення.

Підписавши угоду про асоціацію з ЄС, Україна задекларувала непохитність власної нації щодо інтеграції в європейський економічний простір. Невід'ємною

складовою такої інтеграції є приведення у відповідність зі стандартами ЄС системи соціального забезпечення в цілому, та системи пенсійного забезпечення як її складової.

З цією метою в Україні поступово створюється відповідне правове поле. На сьогодні в Україні налічується понад 30 законодавчих актів, які регулюють пенсійне забезпечення. Головними серед них є:

- Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від 14 січня 1998 року № 16/98-ВР, що визначають принципи та загальні правові, організаційні та фінансові засади загальнообов'язкового державного соціального страхування громадян в Україні;
- ЗУ «Про пенсійне забезпечення» від 5 листопада 1991 року № 1788-ХІІ є основоположним актом у сфері пенсійного забезпечення, та гарантує всім непрацездатним громадянам України право на матеріальне забезпечення за рахунок коштів ПФУ через надання трудових і соціальних пенсій.

В соціальному забезпеченні нашої країни, даний закон займає одне з провідних місць, адже регулює питання призначення, перерахунку та виплати пенсій громадянам.

У другому розділі «Європейський досвід у сфері пенсійного забезпечення та його адаптація до українського сьогодення» досліджено нормативно-правову базу країн Європейського Союзу, розглянуто пріоритетні напрямки соціальної політики Європейського Союзу.

Підрозділ 2.1. «Пріоритетні напрямки політики Європейського Союзу в сфері пенсійного забезпечення». Наприкінці ХХ століття тема пенсійного реформування закономірно увійшла до порядку денного соціальної політики ЄС, що зумовлено посиленням демографічних і макроекономічних викликів для його сталого довгострокового розвитку. Точками відліку можна вважати оприлюднення в 1999 році повідомлення Єврокомісії «Узгодженої стратегії модернізації соціального захисту», у якій пенсійне забезпечення було визначено одним з пріоритетів європейської соціальної політики; а також офіційне схвалення на Лісабонському саміті Європейського Союзу у березні 2000 року застосування у межах «Узгодженої стратегії» відкритого методу координації - нового інструменту урядування, який окреслює рамкові умови співробітництва країн Європейського Союзу через встановлення спільних керівних принципів, цілей і показників та включає обмін передовим досвідом, розробку національних планів дій і спільний моніторинг їх реалізації.

Застосування нового інструменту безпосередньо до сфери пенсійного забезпечення держав-членів Європейського Союзу було ухвалено в березні 2001 року на засіданні Європейської Ради в Стокгольмі, під час якого увага була сфокусована на ключових

питаннях соціальної динаміки та їх потенційних впливах на довгострокову стійкість державних фінансів Євросоюзу. Одним з підсумків засідання стало прийняття Стокгольмської стратегії вирішення проблем постаріння населення, яка встановлювала три взаємопов'язані пріоритетні напрями політики ЄС на національному рівні:

- прискорення темпів скорочення державного боргу;
- підвищення рівнів зайнятості та продуктивності праці;
- реформування систем пенсійного забезпечення, охорони здоров'я та тривалого соціального догляду.

Пізніше, в червні 2001 році на саміті в Гетеборзі Європейською радою було погоджено три загальні для Європейського Союзу принципи підтримання довгострокової стійкості пенсійних систем:

- забезпечення здатності пенсійних систем досягати встановлених цілей соціального розвитку;
- підтримка фінансової стійкості пенсійних систем;
- сприяння адаптації пенсійних систем до мінливих обставин і суспільних потреб.

У межах упровадження методу відкритої координації, а також реалізації рішень Стокгольмського та Гетеборзького самітів, Рада ЄС в листопаді 2001 року представила перелік з 11 спільних цілей держав-учасниць ЄС у сфері пенсійного забезпечення, що стосувалися трьох аспектів - адекватності, фінансової стійкості та модернізації пенсійних систем. Цей перелік був ухвалений Європейською радою у грудні 2001 року на саміті в Лаакені.

Країни-члени Європейського союзу повинні гарантувати спроможність пенсійних систем для досягнення своїх соціальних цілей.

Характерною рисою сучасних підходів Європейського союзу до модернізації чи реформування пенсійних систем країн-учасниць є концентрація уваги на критерії «адекватності» пенсійного забезпечення («Критерій адекватності пенсійного забезпечення»), що має бути досягнута внаслідок пенсійного реформування чи модернізації і для оцінки якої розроблено цілу низку статистичних і композиційних індикаторів.

В лютому 2012 році була підготовлена та опублікована Біла книга «Порядок денний для адекватного, захищеного та стійкого пенсійного забезпечення», у якій пропонувалися стратегії проведення, а також низка інструментів державної політики та взаємопідсилюючих ініціатив для підтримки пенсійних реформ у державах-членах ЄС.

На думку багатьох дослідників, у країнах - членах ЄС відбулася зміна соціальних цілей спільноти. У минулому соціальні цілі були зорієнтованими на такі цінності, як

солідарність, колективізм, сьогодні ж підвищується роль таких цінностей, як індивідуальні досягнення людини, особиста її відповідальність і конкуренція.

Усе частіше держави пропонують більшості населення самим нести відповідальність за свій рівень життя та своєї родини. Зі зміною ролі держави у вирішенні соціальних питань, зокрема – пенсійних, змінюється й підхід до ідеї рівності, яка зараз розглядається як рівність можливостей та рівність доступу до цих можливостей. Отже, заходи держави в реалізації соціальної політики спрямовуються на стимулювання й розвиток потенційних можливостей особи до самозабезпечення.

Підрозділ 2.2 «Напрями модернізації інституту пенсійної політики України на основі європейської моделі пенсійного забезпечення».

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 вересня 2016 року № 672-р, для поліпшення якості обслуговування громадян, схвалена «Стратегія модернізації та розвитку Пенсійного Фонду України на період до 2020 року». Цілями Стратегії є забезпечення європейських стандартів функціонування та надання послуг, посилення фінансової стабільності, підвищення прозорості діяльності Пенсійного фонду (який здійснює державну пенсійну політику та веде облік осіб, які підлягають загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню, володіючи значним організаційно-кадровим потенціалом і розгалуженою інфраструктурою), та для оптимізації адміністративних видатків.

Дана Стратегія визначає напрями та завдання, які необхідно реалізувати задля модернізації та розвитку Пенсійного Фонду України з урахуванням основних положень:

- Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, ратифікована Законом України від 16 вересня 2014 р. № 1678-VII. Дана угода, за своїм обсягом та тематичним розмахом є найбільшим міжнародно-правовим документом в історії України та найбільшим міжнародним договором з третьою країною, коли-небудь укладеним Європейським Союзом. Вона визначає новий формат відносин між Україною та Європейським Союзом відповідно до принципів «політичного об'єднання і економічної інтеграції» і слугує стратегічним керівництвом до системних соціально-економічних реформ в Україні.

- Стратегії сталого розвитку «Україна - 2020», схваленої Указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 5. Стратегія визначає цілі, напрями та пріоритети розвитку країни, містить 25 ключових показників, за якими буде оцінюватись перебіг виконання програм та реформ. Метою реформ заявлено досягнення європейських стандартів життя та гідного місця Україні в світі.

- Програми діяльності Кабінету Міністрів України, схваленої постановою Верховної Ради України від 14 квітня 2016 р. № 1099-VIII;

- плану пріоритетних дій Уряду на 2016 рік, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 травня 2016 р. № 418;

- Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333.

Схвалена 14 вересня 2016 року «Стратегія модернізації та розвитку Пенсійного Фонду України на період до 2020 року» передбачає підвищення ефективності обслуговування у сфері пенсійного забезпечення. З цією метою у межах Стратегії впроваджуватимуться сучасні електронні технології, максимальна автоматизація функціональних процесів і перехід на електронний документообіг, єдині сучасні стандарти якості обслуговування громадян, посилюватиметься інформаційна безпека. Також підвищуватиметься рівень професійної компетентності працівників, що забезпечить підвищення ефективності системи управління діяльністю Пенсійного Фонду України. Реалізація Стратегії забезпечить модернізацію роботи Пенсійного фонду України і його територіальних органів і сприятиме покращенню якості обслуговування громадян у сфері пенсійного забезпечення з наближенням його до європейських стандартів.

Певні кроки у визначених напрямках вже сьогодні знаходяться в стадії реалізації.

У третьому розділі «Основні напрямки підвищення ефективності впровадження європейських стандартів надання послуг в пенсійному забезпеченні України» досліджено шляхи модернізації пенсійної системи України.

Органи Пенсійного фонду в умовах євроінтеграції активно розпочали реалізацію заходів, спрямованих на виконання Стратегії модернізації та розвитку Пенсійного Фонду України на період до 2020 року, схваленої Кабінетом Міністрів України 14 вересня 2016 року.

Ведеться робота щодо покращення якості обслуговування громадян, удосконалення та розширення системи надання послуг, впровадження технології дистанційного доступу до матеріалів пенсійної справи і до інформації, якою володіє Пенсійний фонд в цілому, забезпечуючи при цьому захист персональних даних.

Підрозділ 3.1 «Моніторинг поточного стану функціонування та розвитку надання послуг у пенсійному забезпеченні України». Сьогодні вже майже завершено етап впровадження централізованої системи призначення та виплати пенсій, у якій замість існуючих громіздких архівів паперових пенсійних справ буде створена єдина централізована база електронних пенсійних справ.

Нова централізована система призначення та виплати пенсій відкрила можливість для максимального наближення «пенсійних» послуг до місця проживання громадян, зокрема, можливість їх обслуговування на рівні територіальних громад.

9 серпня 2019 року, Пенсійний Фонд України презентував сервіс призначення пенсії в «один дотик», що є першим етапом впровадження системи «Е-пенсія».

Новий сервіс дозволяє призначити пенсію за одне відвідування сервісного центру, попередньо подавши заяву та усі необхідні документи через вебпортал електронних послуг Фонду.

Призначення пенсії в «один дотик» є однією зі складових частин системи надання послуг у сфері пенсійного забезпечення в електронній формі («Е-ПЕНСІЯ»), що реалізується Пенсійним Фондом України і включає заходи з переведення в електронну форму надання послуг та організації обміну даними з державними реєстрами для зменшення паперового документообігу при наданні послуг.

Впровадження такої системи спрощує взаємодію громадян з Пенсійним Фондом України, дозволяє зменшити витрати часу осіб, які звертаються за призначенням пенсії, забезпечує максимально комфортні умови для отримання послуг, не виходячи з дому.

Сьогодні швидкими темпами поширюється вплив міжнародних стандартів і норм, що регулюють надання адміністративних послуг (в тому числі послуг, що надаються Пенсійними фондами), реформаторських процесів, які відбуваються у цій сфері.

Вимоги сьогодення і соціально-економічні перетворення, орієнтація України на європейську та євроатлантичну інтеграцію вимагає від нашої держави здійснення програми широкомасштабних реформ, що мають на меті забезпечити наближення до відповідних стандартів.

Практичне впровадження змін у сфері пенсійного забезпечення громадян, ініційованих Урядом та ПФУ, супроводжується втіленням у життя низки важливих змін у принципах та якості обслуговування населення.

Підрозділ 3.2 «Напрямки та шляхи удосконалення державної політики України у пенсійному забезпеченні, щодо запровадження європейських стандартів надання послуг».

Сукупний ефект вдосконалення пенсійної системи полягає в підвищенні рівня пенсійного забезпечення населення за рахунок фінансової збалансованості і стійкості до впливу зовнішнього середовища діючих механізмів формування, обліку та реалізації пенсійних прав і характеризується соціальними (ступінь і форма соціальної нерівності в умовах реалізації пенсійного права, залученість працездатного населення в систему формування пенсійних прав) та економічними (фінансова автономність інститутів пенсійної системи, збалансованість фінансових потоків) складовими.

Економічний ефект полягає в зростанні рівня і якості життя населення; фінансової автономності інститутів системи пенсійного забезпечення; обґрунтованості методів та інструментів реалізації пенсійного забезпечення і страхування; збалансованості фінансових розподільно-накопичувальних потоків; фінансової стійкості.

Соціальний ефект полягає в соціальній стійкості суспільства; залученості працездатного населення у систему формування пенсійних прав; інформованості населення про соціальні програми.

Таким чином, в умовах постійного розширення інформаційних потоків і впровадження нових технологій в сферу інформатизації потреба в інформаційно-аналітичній діяльності значно зростає. Використовувати адекватні та прогнозовані рішення без інформаційно-аналітичної підтримки стає практично неможливо. В пенсійній системі можливості розвитку інформаційно-аналітичній діяльності як виділеного напрямку далеко не вичерпані. В міру зростання завдань інформаційно-аналітичні відділи можуть розширюватися і структуруватися. Перспективною видається розробка певних схем класифікації інформаційно-аналітичних продуктів, що буде сприяти оптимізації інформаційно-аналітичної діяльності.

Ті важливі завдання, які в умовах Євроінтеграції та адаптації до законодавства Європейського Союзу, стоять перед Пенсійним Фондом України – це централізація та автоматизація функціональних процесів, побудова оптимальної структури, підвищення рівня обслуговування відвідувачів, модернізація інформаційних ресурсів і технічної бази, перехід на електронний документообіг – потребують від фахівців не тільки певних зусиль у роботі, фаховості, досконалого знання законодавчої бази і сучасних інформаційних систем, а й психологічної стійкості та емоційної рівноваги.

Таким чином, шляхи модернізації, в тому числі з урахуванням новітніх інформаційних технологій, єдиних сучасних стандартів якості обслуговування громадян, ефективних організаційних та структурних рішень, впровадження і розвиток ринкових елементів обслуговуючої інфраструктури та механізмів громадського контролю, потрібні для забезпечення у Пенсійному фонді європейських стандартів функціонування та надання послуг, зміцнення фінансової стабільності, підвищення прозорості діяльності, оптимізації рівня адміністративних витратків.

ВИСНОВКИ

На основі проведеного аналізу наукових і нормативних джерел, безпосередніх спостережень вирішено актуальне науково-прикладне завдання, що полягає в подальшому удосконаленні пенсійного забезпечення України з урахуванням його адаптації до європейських стандартів та світового досвіду з дотриманням принципу соціальної справедливості.

1. Визначено сутність пенсійного забезпечення України, а саме проаналізовано сутність пенсійної системи та пенсійного страхування, основою яких є пенсії. Визначено, що пенсійне забезпечення є комплексом законодавчих, економічних, соціальних і морально-психологічних гарантій особам похилого віку, завдяки яким створюються рівні умови для усіх членів суспільства, що забезпечують соціально прийнятну якість їх життя. З'ясовано, що пенсійне забезпечення є функціональною системою (система напрямків діяльності), з іншого – інституціональною (система інститутів, що її забезпечують).

2. Проаналізовано нормативно-правові засади впровадження європейських стандартів у пенсійному забезпеченні України, та визначено, що метою створення системи європейських соціальних стандартів є моніторинг рівня життя населення для досягнення рівня розвитку європейських країн, у процесі здійснення соціальної політики. Відповідно до нормативних актів, пенсійне забезпечення в Україні є державною системою, основною складовою загальної системи соціального захисту населення, та попри розвинуту нормативно-правову базу, чинне законодавство в цій сфері потребує вдосконалення з урахуванням положень міжнародно-правових актів, світового досвіду та дотримання принципу соціальної справедливості.

Питання пенсійного забезпечення в Україні регулюються майже 30 законами та багатьма підзаконними актами, які запроваджують спеціальні умови пенсійного забезпечення і нерідко дублюють один одного. Тому актуальним стає питання систематизації пенсійного законодавства, вироблення єдиних методологічних підходів до правового регулювання у сфері пенсійного забезпечення.

3. Досліджено пріоритетні напрямки політики ЄСв сфері пенсійного забезпечення, та визначено, що пріоритетними для ЄС є напрями стійкості та ефективності пенсійних систем, забезпечуючи літнім європейцям досить високі пенсії, якість життя та умови для активного довголіття.

4. Розглянуто основні напрями модернізації інституту пенсійної політики України на основі європейської моделі пенсійного забезпечення, та визначено, що основний напрямок модернізації інституту пенсійної політики України спрямований на реалізацію «Стратегії модернізації та розвитку ПФУ на період до 2020 року», метою якої є

забезпечення європейських стандартів функціонування та надання послуг, зміцнення фінансової стабільності, підвищення прозорості діяльності Пенсійного фонду (який реалізує державну політику з питань пенсійного забезпечення та ведення обліку осіб, які підлягають загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню, володіючи значним організаційно-кадровим потенціалом і розгалуженою інфраструктурою), а також оптимізації адміністративних видатків.

5. Проаналізовано поточний стан функціонування та розвитку надання послуг в пенсійному забезпеченні України, та визначено, що практичне впровадження змін у сфері пенсійного забезпечення громадян, ініційованих Урядом та ПФУ, супроводжується втіленням у життя низки важливих змін у принципах та якості обслуговування населення, таких як:

- відмова від паперового документообігу при формуванні пенсійної справи;
- дистанційне обслуговування громадян;
- мінімізація людського фактору.

«Стратегії модернізації та розвитку ПФУ на період до 2020 року» стала стартом щодо реалізації цих принципів впровадження європейських стандартів і надання послуг, здійснивши:

- впровадження заходів обслуговування громадян незалежно від місця їх реєстрації;
- впровадження єдиних стандартів і сучасної технології обслуговування за принципом «єдиного вікна» у відповідних залах (фронт-офісах) на рівні територіальної громади з подальшою обробкою пенсійної документації у відокремлених підрозділах (бек-офісах) та забезпечення надання консультативної допомоги громадянам щодо умов призначення (перерахунку) пенсій;
- впровадження електронних пенсійних справ і системи централізованого призначення, перерахунку та виплати пенсій на їх основі.

6. Визначено напрями удосконалення державної політики України у сфері пенсійного забезпечення, щодо запровадження європейських стандартів надання послуг та запропоновано шляхи їх реалізації, а саме стосовно:

- підвищення продуктивності та якості обслуговування у сфері пенсійного забезпечення;
- вдосконалення системи управління фінансовими ресурсами Пенсійного фонду;
- впровадження новітніх технологій адміністрування в Пенсійному фонді, зміцнення та модернізація його інформаційних ресурсів і технічної бази, підвищення ефективності системи управління, перехід на електронний документообіг;
- підвищення рівня довіри населення до органів Пенсійного фонду.

Шляхи модернізації, особливо з урахуванням новітніх інформаційних технологій, єдиних сучасних стандартів якості обслуговування громадян, ефективних організаційних та структурних рішень, впровадження і розвиток ринкових елементів обслуговуючої інфраструктури та механізмів громадського контролю, потрібні для забезпечення у Пенсійному фонді європейських стандартів функціонування та надання послуг, зміцнення фінансової стабільності, підвищення прозорості діяльності.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ

1. Чуйкова Н. В. ТЕЗИ / Н. В. Чуйкова // Жан Моне Модуль «Європейський досвід у сфері пенсійного забезпечення». Науково-практична конференція «Лісабонський договір – 10 років після набуття чинності. Що змінилося у функціонуванні ЄС?»: тези. – Миколаїв: Вид-во ЧНУ імені Петра Могили, 2019. – С.139-141

Анотація

Чуйкова Надія Валентинівна «Впровадження європейських стандартів надання послуг у пенсійному забезпеченні України» - на правах рукопису. Магістерська робота на здобуття освітнього ступеня «магістр». Чорноморський національний університет імені Петра Могили – Миколаїв, 2019 рік.

Пенсійне забезпечення – важлива складова соціального захисту населення, від якої залежать добробут громадян, соціальна стабільність та економічний розвиток суспільства. Проте в Україні воно не відповідає вимогам сьогодення, що зумовлено недоліками чинної пенсійної системи та недосконалим механізмом її фінансового забезпечення.

Успішне реформування національної системи пенсійного забезпечення є важливою запорукою соціально-економічної та політичної стабільності в державі. Від того, наскільки ефективною і правильно організованою є пенсійна система, залежить добробут населення та стан економіки загалом. Процес здійснення пенсійної реформи в Україні має складний і неоднозначний характер. Низький розмір пенсій, нерівномірний розподіл страхових виплат, постійна нестача коштів для виплати пенсій – ось далеко не повний перелік проблем, які постали перед державою та її громадянами в пенсійній сфері. Нині більшість українських пенсіонерів знаходиться за межею бідності. Тому основною метою пенсійної реформи має стати забезпечення гідного рівня життя пенсіонерів, які протягом свого трудового життя сплачували пенсійні внески, не приховуючи своїх трудових доходів. Проте чинне законодавство про пенсійне забезпечення не вирішує нинішніх проблем і містить низку суперечливих та неоднозначних положень.

У процесі європейської інтеграції України впровадження та дотримання європейських соціальних стандартів має надзвичайне значення, оскільки ці стандарти надають змогу реалізувати надважливу мету сучасної соціальної держави – забезпечити високі стандарти життя населення.

Реформування пенсійної системи на засадах пенсійного страхування є логічним продовженням та складовою економічних реформ у країні, послідовною реалізацією раніше прийнятих рішень і відповідає вимогам ст. 46 Конституції України; положенням Концепції соціального забезпечення населення України; Основам законодавства України

про загальнообов'язкове державне соціальне страхування; Указу Президента України «Про основні напрями реформування пенсійного забезпечення в Україні».

Світова практика доводить, що таке поєднання трирівневої пенсійної системи є оптимальним, оскільки забезпечує соціальні гарантії та фінансову стабільність пенсійної системи. Адже солідарна й накопичувальна системи підвладні впливу різних ризиків: перша вразлива щодо демографічних ризиків і досить стійка до інфляційних, а друга — навпаки. Крім того, слід звернути увагу, що реформована солідарна складова враховуватиме насамперед інтереси малозабезпечених верств населення, а накопичувальна — стимулюватиме до пенсійних заощаджень усіх громадян, особливо із середніми та високим доходами.

Мета дослідження – аналіз особливостей та механізмів впровадження європейських стандартів надання послуг у пенсійному забезпеченні України.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити **наступні завдання**:

- визначити сутність пенсійного забезпечення України;
- проаналізувати нормативно-правові засади впровадження європейських стандартів у пенсійному забезпеченні України;
- дослідити пріоритетні напрями політики ЄС в сфері пенсійного забезпечення;
- розглянути основні напрями модернізації інституту пенсійної політики України на основі європейської моделі пенсійного забезпечення;
- проаналізувати поточний стан функціонування та розвитку надання послуг у пенсійному забезпеченні України;
- запропонувати шляхи удосконалення державної політики України у сфері пенсійного забезпечення, щодо запровадження європейських стандартів надання послуг.

Об'єкт дослідження – сфера пенсійного забезпечення України в умовах сучасних викликів.

Предмет дослідження – особливості та механізми впровадження європейських стандартів надання послуг у пенсійному забезпеченні України.

Наукова новизна дослідження полягає в обґрунтуванні особливостей та механізмів адаптації і функціонування європейської моделі пенсійного забезпечення в Україні. Проведений аналіз поточного стану функціонування і розвитку надання послуг у пенсійному забезпеченні України з урахуванням європейського досвіду, дав можливість зробити практичні рекомендації стосовно напрямів удосконалення державної політики України у сфері пенсійного забезпечення, щодо запровадження європейських стандартів надання послуг.

Ключові слова: пенсія, пенсійна система, пенсійне страхування, пенсійне забезпечення, європейська політика.

Summary

Nadia Chuikova “Implementation of European Standards for Provision of Services in Pension Provision of Ukraine” - on the rights of the manuscript. Master's work for the degree "Master". Black Sea National University named after Petro Mohyla - Mykolaiv, 2019.

Retirement provision is an important component of the social protection of the population, on which the well-being of citizens, social stability and economic development of society depend. However, in Ukraine it does not meet the requirements of today, due to the shortcomings of the current pension system and the imperfect mechanism of its financial support.

Successful reform of the national pension system is an important guarantee of socio-economic and political stability in the country. How effective and properly organized is the pension system depends on the well-being of the population and the state of the economy as a whole. The process of implementing pension reform in Ukraine is complex and ambiguous. The low size of pensions, the uneven distribution of insurance payments, the constant lack of funds for the payment of pensions are not a complete list of problems faced by the state and its citizens in the pension sector. At present, most Ukrainian pensioners are below the poverty line. Therefore, the main objective of pension reform should be to ensure a decent standard of living for pensioners who have paid pension contributions during their working lives without concealing their working income. However, current pension legislation does not solve the current problems and contains a number of contradictory and ambiguous provisions.

In the process of European integration of Ukraine, the implementation and adherence to the European social standards is of paramount importance, since these standards make it possible to realize the overriding goal of a modern welfare state - to ensure high standards of living for the population.

Reforming the pension system on the basis of pension insurance is a logical continuation and component of economic reforms in the country, consistent implementation of earlier decisions and meets the requirements of Art. 46 of the Constitution of Ukraine; the provisions of the Social Security Concept of the Population of Ukraine Fundamentals of Ukrainian legislation on compulsory state social insurance; Decree of the President of Ukraine “On the main directions of pension reform in Ukraine”.

World practice proves that such a combination of a three-tier pension system is optimal because it provides social guarantees and financial stability of the pension system. Because solidarity and cumulative systems are subject to the effects of various risks: the first is vulnerable to demographic risks and sufficiently resistant to inflation, and the second - on the contrary. In addition, it should be noted that the reformed solidarity component will take into account, first and foremost, the interests of the poor, and the cumulative component will stimulate the retirement savings of all citizens, especially those with middle and high incomes.

The purpose of the study is to analyze the features and mechanisms of implementation of European standards for provision of services in the pension provision of Ukraine.

To achieve this goal it is necessary to solve **the following problems:**

- to determine the essence of pension provision of Ukraine;
- analyze the legal framework for the implementation of European standards in pension provision of Ukraine;
- explore the priority areas of EU pension policy;
- to consider the main directions of modernization of the pension policy institute of Ukraine on the basis of the European model of pension provision;
- to analyze the current state of functioning and development of the provision of services in the pension provision of Ukraine;
- to propose ways of improving the state policy of Ukraine in the field of pension provision, with regard to the introduction of European standards of service provision.

The object of study is the sphere of pension provision of Ukraine in the face of modern challenges.

The subject of the study is the features and mechanisms of implementation of European standards for provision of services in pension provision of Ukraine.

The scientific novelty of the research is to substantiate the features and mechanisms of adaptation and functioning of the European model of pension provision in Ukraine. The analysis of the current state of functioning and development of the provision of services in the pension provision of Ukraine, taking into account the European experience, made it possible to make practical recommendations regarding the directions of improvement of the state policy of Ukraine in the sphere of pension provision, with regard to the introduction of European standards of service provision.

Keywords: pension, pension system, pension insurance, pension, European policy.